

УДК 330.341.1:658

І.М. Поляруш, викладач,

М.О. Поляруш, кандидат економічних наук, доцент ПДАТУ

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА СИСТЕМНОГО ЙОГО РОЗВИТКУ

Досліджується створення та структура інноваційного потенціалу підприємства в умовах системного його розвитку.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, інноваційна діяльність, сільськогосподарське підприємство, економічна ефективність, рентабельність.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Поняття інноваційного потенціалу підприємства доволі часто зустрічається в економічній літературі, офіційних документах тощо. На нашу думку, інноваційний потенціал – сукупність новацій, які можуть бути використані у виробничо-господарській діяльності підприємств. Запровадження їх дозволить господарським формуванням вести активнішу ефективну діяльність у ринковому середовищі. Це особливо важливо за умови системного розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Слід відзначити, що категорія „інноваційний потенціал” розглядається на різних рівнях узагальнення. Науковцями виділено три підходи до визначення терміна „інноваційний потенціал”: інноваційний потенціал конкретної новації; інноваційний потенціал суб’єктів інноваційного процесу; інноваційний потенціал середовища господарювання (його економічної, політичної, соціальної, правової та інших складових). Загалом же, окрім згаданого, виділяють: інноваційний потенціал підприємства, галузі, регіону, країни. У даній статті наголос зроблено на інноваційному потенціалі підприємства, оскільки саме ефективне функціонування підприємств є основою прогресивного розвитку (у тому числі інноваційного) всієї соціально-економічної системи держави і людства в цілому.

Вивченням питань формування і використання інноваційного потенціалу підприємств займалися вчені: Канігін Ю.М., Джаїн І.О., Олдак П.Г., Галушко Є.С., Лапін Є.В., Ілляшенко С.М., Громека В.І., Ільїн М.С., Еленурм Т., Лузін А. Є. та інші. Вони з різних точок інтерпретували поняття інноваційного потенціалу. Разом з тим, незважаючи на певну очевидність, загальноприйнятого визначення поняття „інноваційний потенціал” немає, що ускладнює розуміння його сутності, оцінку наявного рівня і його достатності, розробку і обґрунтування заходів, спрямованих на його реалізацію і розвиток. У той же час, і це є очевидним, альтернатив інноваційному шляху розвитку немає. До того ж, не показано роль інноваційного потенціалу підприємства у системному його розвитку.

Проблема оцінки шансів інновацій на успіх і оптимізації їх вибору з ряду альтернатив досліджувалася в працях багатьох науковців, але практично не дослідженими залишилися питання узгодження взаємодії інноваційного і виробничого потенціалу підприємств з ринковим, системний розвиток господарств.

Виходячи з цього, постає необхідність дослідження інноваційного процесу, взаємодії ринкового, інноваційного і виробничо-збутового потенціалів, визначення структури інноваційного потенціалу як комплексного і системного, що об’єднує вказані елементи.

Метою статті є дослідження формування інноваційного потенціалу підприємства як невід’ємної складової системного його розвитку.

Матеріали і методика досліджень. Дослідження проводились за працями вчених, матеріалами статистичних даних розвитку підприємств, власними спостереженнями. Було виявлено, що необхідною є подальша розробка і наукове обґрунтування відповідного методичного інструментарію і критеріальної бази, яка б враховувала реалії транзитивної економіки України і можливості застосування досягнень зарубіжної теорії і практики, що інноваційний потенціал суб’єкта господарювання останнім часом дістав визнання і довів свою ефективність. Тому подальші дослідження, на нашу думку, мають бути спрямовані на визначення складових інноваційного потенціалу, критеріїв і показників їх оцінки, визначення ролі у системному розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний потенціал підприємства розглядається як комплекс взаємопов'язаних ресурсів, який визначає його спроможність (ринкову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, інформаційну, інтерфейсну, науково-дослідницьку тощо) у системному характері приводити у відповідність до зовнішніх умов внутрішні можливості розвитку господарського формування.

Ринкова складова відображає ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем. Підкреслюється ступінь відповідності інноваційних розробок підприємства (існуючих і перспективних) потребам і запитам споживачів. Необхідність аналізу ринкової складової інноваційного потенціалу сумніву не викликає.

СГК „Летава” 2009 року займав 5,2% площ сільськогосподарських угідь Чемеровецького району, а виробляв 6,02% валової продукції (в цінах 2005 року). При цьому продукція тваринництва у загальнорайонних показниках складала 8,85%.

Інтелектуальна складова визначає можливості генерації і сприйняття ідей, задумів новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних та управлінських рішень. Це передбачає наявність на підприємстві фахівців з творчим складом розуму, не лише з високою фаховою підготовкою, а й здатних застосовувати свої знання і вміння для продукування нових практично орієнтованих знань, втілювати їх в інновації конкретної спрямованості, що відповідають потребам ринку.

Серед фахівців апарату управління СГК „Летава” вищу спеціальну освіту мають 90%. Молодь складає 45%. Дух творчості і суперництва спонукає їх до вищих результатів і якісніших показників.

Кадрова складова (у ряді випадків її об'єднують з інтелектуальною) характеризує можливості персоналу підприємства застосувати нові технології, реалізувати нові організаційні й управлінські рішення, розробити і виготовити нові товари. Вона забезпечує фахову підготовку персоналу підприємства у відповідності з профілем його діяльності, яка відповідає сучасному рівню розвитку науки і техніки. Ця складова значною мірою характеризує управлінський апарат і систему управління підприємством, її гнучкість, адаптивність. У складі апарату управління є фахівці, які займаються традиційними галузями: рослинництвом і тваринництвом. Ринкові умови господарювання висунули вимоги пошуку інших галузей і видів продукції, які користуються попитом і можуть бути вироблені в підприємстві. Тому підприємство запросило фахівців по виробництву олії (31 особа), фарби і оліфи (12 працівників), ковбас (7 осіб), макаронних і хлібобулочних виробів (5 осіб), меблів (2 фахівці).

Технологічна складова відображає здатність оперативно перебудуватися, переорієнтувати виробничі потужності і налагодити економічно ефективно виробництво нових продуктів, що відповідають запитам споживачів. По суті, вона характеризує матеріально-технічний і технологічний стан підприємства, наявність резервів чи можливості їх швидкого отримання, гнучкість обладнання і технологій, оперативність роботи технологічних служб.

Потужності підсобних галузей досліджуваного господарства значні: звітного року було випечено 12870 буханок хліба; 32,6 ц булочних виробів; вироблено 36,44 ц макаронів; 84,7 ц олії; 94 ц оліфи (75733 пляшки).

Інформаційна складова відображає інформаційну оснащеність (забезпеченість) підприємства, ступінь повноти, точності і суперечливості інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень. Без наявності достовірної та релевантної інформації стає неможливим застосування стратегії постійних нововведень.

Необхідною є інформація таких видів: характеристика споживацьких запитів, загальна ситуація на ринку, рівень конкурентної боротьби, найбільш перспективні напрямки розвитку НТП, характеристика економічного, політичного, правового, соціального, технологічного, екологічного і т.д. середовища господарювання, характеристика власного підприємства і підприємств-конкурентів тощо.

Дослідження показали, що в господарстві поки що не приділяється належна увага інформаційному забезпеченню, не запроваджено автоматизованих робочих місць фахівців, не використовуються сучасні програмні продукти для автоматизації облікових, управлінських та інших робіт. Комп'ютерне, програмне забезпечення і можливість використання Інтернет-ресурсів дасть можливість підприємству бути постійно в курсі справ і реалізувати переваги сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій.

Інтерфейсна складова характеризує можливість приведення у відповідність і узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного процесу: розробників інновацій; виробників

нових товарів; інвесторів, постачальників вихідної сировини, матеріалів і комплектуючих; торгових і збутових посередників; споживачів; суспільства в цілому тощо. Особливо важливим є формування належної системи мотивації суб'єктів інноваційного процесу – залучення всіх задіяних або хоча б головних з них. Значну роль відіграє наявність або можливість формування спонукальних мотивів споживання і виробництва нової продукції, оскільки за відсутності зацікавленості споживачів і виробників унеможливує успіх будь-якої, навіть самої досконалої інновації. Виходячи з концепції сталого розвитку, необхідним уявляється й урахування суспільних інтересів. Тобто інновації мають бути економічно ефективні і екологічно прийнятні.

Науково-дослідна складова характеризує наявність заділу результатів науково-дослідних робіт, достатнього для генерації нових знань, спроможність проведення досліджень з метою перевірки ідей новацій і можливості їх використання у виробництві нової продукції.

Це передбачає існування на підприємстві підрозділів, які систематично виконують науково-дослідні роботи, а також наявність відповідного обладнання, що потребує систематичного і в достатніх обсягах фінансування як з власних, так і сторонніх джерел [4, с. 65-68]. СГК „Летава” співпрацює з ПДАТУ. На його замовлення науковцями вишу в господарстві було вивчено систему управління і запропоновано заходи по її удосконаленню. Пропозиції реалізовані і дали позитивний результат.

Інноваційні ресурси й інноваційний потенціал підприємства характеризують його здатність продукувати новації та нововведення власними силами чи залучати їх зі сторони, а також здатність ефективно впроваджувати інновації у практику господарської діяльності. Результатом реалізації інноваційного потенціалу підприємства є освоєння нової і модернізація продукції, що вже виготовляється; розробка і впровадження у виробництво нових машин, обладнання, інструментів, нових матеріалів; розробка і впровадження нових технологій і способів виробництва продукції; удосконалення і розробка нових методів, прийомів і правил організації й управління виробництвом тощо. Результати роботи кооперативу наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка економічної ефективності виробничої діяльності СГК „Летава”

Показники	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	Відношення 2010 р. до 2007 р., %, +/- п.п.
Залишкова вартість основних засобів (на кінець року), тис. грн.	20548	21555	24423	21909	106,62
Площа сільськогосподарських угідь, га	3531	3651	3615,8	3601,8	102,01
Середньорічна кількість працівників, зайнятих в сільському господарстві, чол.	458	469	427	371	81,00
Витрати на основне виробництво, тис. грн.	14999	19845	24496,3	27937,6	186,26
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	13070,2	16239	18865	21350	163,35
Дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, тис. грн.	19737,8	25809	28242	31723	160,72
Чистий прибуток, тис. грн.	4586,1	6809	4077	5853	127,62
Отримано в розрахунку на 1 грн. витрат на основне виробництво, грн.:					
доходу	1,32	1,30	1,15	1,14	86,36
чистого прибутку	0,31	0,34	0,17	0,21	67,74
Рівень рентабельності виробництва продукції, %	35,09	41,93	21,61	27,41	-7,68 п.п.

Витрати виробництва і собівартість реалізованої продукції мають загальну стрімку тенденцію до росту. 2010 року витрати зросли по відношенню до 2007 року на 86,26%, а собівартість реалізованої продукції на 63,35%.

Стабільно збільшується дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг, товарів та іншої реалізації, але темпи росту цього показника (в 1,61 раза звітний більший від базового) нижчі від темпів росту собівартості реалізованої продукції. Чистий прибуток від реалізації зріс в 1,28 раза.

Загальна сума наведених показників не достатньо говорить про ефективність виробничої діяльності. Щоб побачити реальну картину результатів роботи підприємства, необхідно порівняти прибуток з витратами, завдяки яким він був отриманий. Для цього визначено рентабельність виробництва продукції.

У сільськогосподарському кооперативі «Летава» вона протягом 2007-2008 років зростала. 2007 року вона складала 35,09%, 2008 року – 41,93, а 2009 року вона була дещо нижча – 21,61%. Це на 13,48 процентних пункти менше, ніж було 2007 року. Звітного року вона зростає у порівнянні з попереднім 2009 роком, але все ж залишається меншою від базового року і склала 27,41%.

Досить високих результатів виробництва продукції і господарювання в цілому підприємство досягло, застосовуючи інноваційний, системний підхід до ведення господарської діяльності.

Висновки. Досліджуване підприємство досягло значних результатів в своїй діяльності, але для покращення інноваційного менеджменту необхідно розширити інформаційне забезпечення управління (характеристика споживацьких запитів, загальна ситуація на ринку, рівень конкурентної боротьби, найбільш перспективні напрямки розвитку НТП, характеристика економічного, політичного, правового, соціального, технологічного, екологічного і т.д. середовища господарювання, характеристика власного підприємства і підприємств-конкурентів тощо).

Для зміцнення ринкової складової інноваційного потенціалу слід збільшити частку ринку, займану підприємством; зміцнити конкурентні позиції і здатність протидіяти конкурентному тиску; підвищити адаптаційні можливості підприємства до змін ситуації на ринку, не відставати від вимог ринку тощо.

Список використаних джерел

1. Генеза ринкової економіки: Терміни, поняття, персоналі / Укладачі: В. Іфтемчук, В. Григор'єв, М. Маниліч, Г. Шутак // За наук. ред. Г. Башнянина і В. Іфтемчука. – К.: Магнолія плюс, 2004. – С. 226-228.
2. Дем'яненко С.І. Інноваційне зростання – основа стабільності агропромислового комплексу // Наука та інновації. – 2005. – Т. 1. – № 1. – С. 87-98.
3. Лисиця Т.М., Мельник А.М. До питання інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики // Наука та інновації. – 2007. – Т. 3. – № 6. – С. 72-76.
4. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія // За заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.

Аннотація. Исследуется создание и структура инновационного потенциала предприятия в условиях системного его развития.

Ключевые слова: инновационный потенциал, инновационная деятельность, сельскохозяйственное предприятие, экономическая эффективность, рентабельность.

Annotation. Creation and structure of innovational potential of the enterprise as integral compound its system development is investigated.

Key words: innovational potential, innovational activity, the agricultural enterprise, economic efficiency, profitability.

УДК 330.332:336

В.Л. Гераймович, викладач Національного університету біоресурсів і природокористування України

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Стаття присвячена проблемам інвестування зовнішньоекономічної діяльності регіону. Досліджені процеси інвестування, аналіз стану інвестицій зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької області протягом 2009-2011 років. Визначені пріоритетні напрями у сфері залучення інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, іноземні інвестиції, зовнішньоекономічна діяльність.